

telligantur: Ergo talè principium paternitatem & filiationem de connotato importat.

44. Respondeo distinguendo Minorem: nisi in principio spirativo intelligantur: in principio spirativo ut quod, concedo Minorem: in principio spirativo ut quo, nego Minorem & consequentiam. Ut ergo amor sit & intelligatur mutuus, sufficit quod paternitas & filatio sint conditions requisite in principio spirante ut quod, non autem requiritur quod sint connotatum seu complementum potentiae spirativae, seu principij spirativi ut quo.

45. Potest etiam ex dictis supra de processione Verbi facilè colligi, ex quorum amore Spiritus sanctus procedat: Dicendum enim est, ipsum procedere ex amore omnium quæ sunt formaliter in Deo, id est essentiæ, attributorum, & personarum; cum enim amor ex quo procedit sit infinitus & comprehensivus, debet ad omnia quæ sunt formaliter in Deo se extendere. Præsertim vero Spiritus sanctus producitur per amorem quo Pater sibi complacet in Filio, tanquam in sua imagine, & Filius in Patre, tanquam in suo prototypo, & principio sua originis. Unde sicut Apostolus ad Galat. 5. ait quod gaudium est fructus Spiritus sancti; ita etiam meritò dici potest, Spiritum sanctum esse fructum gaudij, quo Pater ab aeterno gaudet & delectatur in Filio, & Filius in Patre, juxta illud Zenonis Veronensis: *Lata tur Pater in alio se, quem genuit ex se.*

46. Quantum ad creaturas possibiles, licet Verbum procedat ex illatum cognitione, non tamen Spiritus sanctus ex illarum amore, quia licet in statu mere possibilites sint intelligibiles, sed quod gaudient veritate objectiva; non tamen diligibles, cum in eo statu nec existant, nec ordinem dicant ad existentiam, sed ab eo praescindant, subindeque omni bonitate careant, ut docetur in Metaphysica.

47. Quidam futuras & existentes, sicut Verbum non procedit per se ex illarum cognitione, ita nec Spiritus sanctus ex illarum dilectione; quia tam cognitio, quam dilectio illarum: Deo liberæ sunt, subiudeque per se concurrent non possunt ad productionem naturalem & necessariam, qualis est productio Verbi, & processio Spiritus sancti: Unde respectu utriusque, merè per accidens & concomitante se habent. Et hoc solùm vult S. Thomas dum ait hic art. 2. ad 3. *sicut Pater dicit se & omnem creaturam Verbo quod genuit, ita diligit se & omnem creaturam, Spiritu sancto.* His enim Verbis solùm intendit declarare, quod sicut cognitio produciva Verbi, se concomitante extendit ad creaturas existentes & futuras; ita amor quo Spiritus sanctus producitur, concomitante ad illas terminatur.

CAPUT IX.

De proprietatibus Divinarum Personarum.

1. Eimus de Personis Divinis tam in communione, quam in particulari, unde ad complementum hujus tractatus, superest nobis disserendum de aliquibus illarum proprietatibus, inter quas aliqua sunt intrinsecæ Divinis Personis, ut similitudo, æqualitas, & circuminseffio, seu mutua unitus in altera existentia; alia vero extrinsecæ, & per ordinem ad creaturas, ut illarum missio & inhabitatio in animabus iustorum.

2. Ex his probata manet secunda pars Minoris, quod nimis Personæ Divinae sint æquales in potentia, nam cum potentia & virtus perfectio nem nature comitetur, plantum est, Minorem non esse Filij potentiam, qui eandem cum Patre habet naturam. Unde Ambrosius lib. 5. de Trinit. In quo ergo

ergo

Inter Personas Divinas est perfectissima æqualitas & similitudo.

§. I.

ergo minor, qui omnia habet, qua Pater habet: Nam & omnia à Patre jure generationis expressit.

3. Dices, in Filio non est potentia generandi, quæ est in Patre, alias posset generate aliud Filium producere; illius eriam natura ab aeterno fuit perfecta; & actio quoque quæ Filium producere, non est successiva: Ergo Personæ Divinae coæternas sunt, & in duratione æquales. Unde ut notat idem S. Doctor hic qu. 42. art. 6. ad 3. negando Antecedens, nam sicut eadem essentia quæ est in Patre est paternitas, in Filio est filiationis, ita eadem est potentia quæ Pater generat, & quæ Filius generatur. Vnde manifestum est quod quidquid potest Pater, potest Filius; non tamen sequitur, quod possit generare, sed mutatur quid in aliiquidnam generationis significat relationem in Divinis. Habet ergo Filius eandem potentiam quam Pater, sed cum alia relatione, quia Pater habet eam ut dans, & hoc significatur, cum dicitur quod potest generare. Filius autem habet eam ut accipiens, & hoc significatur, cum dicitur quod potest generari.

4. Instabis potentia distinguuntur per actus: Sed generare est actus distinctus a generari: Ergo potentia generativa est distincta a potentia terminativa generationis.

5. Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, nam sicut potentia generativa est divina essentia, connotata paternitate; & generabilitas eadem essentia, connotata filiatione; ita actualis generatio est divina intellectio, connotata paternitate; & generari est passivum intelligi, connotata filiatione: intelligi autem & intelligere non sunt actus realiter distincti in Deo, & consequenter nec generare & generari realiter distinguuntur, quod id quod in recto important, sed solum quoad relations, quas dicunt de connotato; qualiter etiam potentia generativa a potentia terminativa generationis distinguitur. Quæ doctrina est D. Thomas qu. 2. de potentia art. 5. in corpore, quod ita concludit: *Similiter ergo dicendum est de actione & potentia, nam generatio significat actionem cum aliquo respectu, & potentia generandi significat potentiam cum respectu; unde ipsa generatio est Dei action, sed prout est Patri tantum, & similiter potentia generativa est Dei omnipotencia, prout est Patri tantum.* Ita D. Thomas loquendo de activa generatione, & potentia generandi sibi dicitur, ut procedat consequenter, de generatione passiva, & potentia terminativa generationis.

6. Ex his constat, quod licet generatio activè sumpta sit in Patre, & non in Filio, nulla tamen est perfectio in Patre, quæ non sit in Filio; quia generatio activa non est aliqua operatio absolute sumpta, sed est aliqua operatio, ut modificala relatione paternitatis; unde licet sub hac ratione non sit in Filio, quia tamen est in illo sub conceptu actualitatis & operationis, omnis perfectio quæ est in Patre, reperitur in Filio.

7. Tertia pars Minoris principalis, quæ assertit Personas Divinas esse æquales in duratione, constat ex Athanasio in symbolo, ubi dicuntur esse unus aeternus: sed aeternitatis unitas non patitur inæqualitatē durationis: Ergo tres Personæ Divinae sunt in duratione æquales. Idem patet hoc egregio discurso D. Thomas hic qu. 42. art. 2. Quod terminus productus non coexistat suo principio, vel provenit ex imperfectione principij, quia nempe non statim ab initio est perfectum omni perfectione, ut constat in pueri, qui ob debilitatem virtutis generare non potest; vel quia agens liberum est, & pro sua libertate, non statim producit effectum; vel denique quia actio per quam produ-

citur est successiva: Sed nihil horum reperitur in processione Divinarum Personarum, nam Pater v. g. non ex electione libera, sed naturaliter Filium producit; illius eriam natura ab aeterno fuit perfecta; & actio quoque quæ Filium producere, non est successiva: Ergo Personæ Divinae coæternas sunt, & in duratione æquales. Unde ut notat idem S. Doctor hic qu. 42. art. 2. ad 3. Filius *splendor Patris* in scriptura appellatur, ut Patri coæternus ostendatur, sicut splendor est coævus luci. Idem docet Ambrosius lib. 4. de fide, his verbis: *Lux splendorem generat, nec comprehendendi potest, quod splendor luce posterior sit, aut lux splendore antiquior, quia ubi lumen, & splendor est; nec splendor potest esse sine lumine, quia & in splendore lumen, & in lumine splendor est.* Vnde & *Apostolus splendorem gloriam Filium dixit, quia splendor paterna lucis est Filius;* coæternus, propter virtutis aeternitatem; inseparabilis, propter claritatis unitatem.

8. Simili discursu utitur Chrysologus serm. 60. ad probandum coæternitatem Filii cum Patre: *Fragilitas (inquit) concipitur & concipit; parturitur & parturit; generatur, & generat, accipit initium & finem; mortem suscipit, & refundit, & reservat in sobile quidquid sua conditionis est & naturæ. Deus vero Pater non genuit in tempore, quia tempus ignorat; non dedit initium, qui initium nescit; non transfundit finem, qui non habet finem: Sed sic genuit ex se Filium, ut totum quod in se erat, esset & maneret in Filio. Qui credit Patrem esse, Filium confitetur, qui credit Patrem & Filium, atates non sentiat, gradus non cogit, tempora non suspicetur, non conceputum quarat, nesciat partum: qui Deum credit, divina confessus est non humana.*

9. Dices, Inter Personas Divinas datur prius & posterius secundum originem: Ergo inter illas non est perfecta in duratione æqualitas.

10. Respondere aliquos negare reperiunt prioritatem originis in Divinis, quibus favere videtur D. Thomas hic art. 3. ubi concedit inter Personas Divinas ordinem fine prioritatem, secutus Augustinum lib. 3. adversus Maximimum, dicentem inter Patrem & Filium esse ordinem naturæ, non quo alter est prior altero, sed quo alter est ab alio. Et sane cum Athanasius in symbolo afferat, in Trinitate nihil esse prius & posterius, tutius videtur, omnem prioritatem & posterioritatem umbram a Personis Divinis eliminare. Nihilominus plures Theologi prioritatem & posterioritatem originis inter Personas Divinas admittere non recusant. Caietanus censet esse questionem tantum de nomine, linguan cohibendam esse, nec concedendam inter Personas Divinas prioritatem realem absolutè, sed ad summum cum addito, nempe prioritatem realem originis. Sed quidquid horum afferatur, persistit semper Divinarum Personarum coæternitas, & in duratione perfecta æqualitas; huic enim non sufficit prioritas realis originis, sed tantum prioritas durationis, & prioritas a quo realis causalitatis, quarum utramque fides relegat a Divinis Personis.

§. II.

Explicatur circuminseffio Divinarum Personarum.

11. Circuminseffio Divinarum Personarum, quæ à Græcis περιχώρα dicitur, nihil est aliud quam residentia & inhabitatio mutua unius Personæ in altera, quæ declaratur in scriptura. Joan. 10. his verbis: *Pater in me est, & ego in Patre.* Et item cap. 14. *Non creditis quia ego in Patre, & Pater*

in

in me est: Et à SS. Patribus affirmantibus totum Patrem esse in Filio, & totum Filium in Patre, teste An broſio in hymno ad laudes feriæ 2. in quo sic dicitur: *In Patre totus Filius, & totus in Verbo Pater*. Illam etiam explicat D. Thomas h̄c qu. 42. art. 5. ubi docet, quamlibet Personam Divinam tribus modis esse in alia: primò quidem ratione essentialiæ, quæ omnibus Personis communis est. Secundò ratione originis, quæ cùm sit actio immans, exigit ut id quod procedit, maneat in principio à quo procedit, & non separetur ab illo. Unde Filius dicitur residere in ſinu Patri, ideoque Zeno Veronensis illum, *nobilem cordis Patri inquilinum*, appellat. Nam (inquit Chrysologus) *procedit de Pater, & à Pater penitus non abieciit*. Et Tertullianus lib. contra Praxæam: *Procul Deus sermonem, quemadmodum radix fruticem, & fons fluvium, & sol radium: nec dubitaveris Filium dicere radicis fructum, & fontis fluvium, & solis radium: nec tamen fruex à radice, nec flumen à fonte, nec radius à sole discernitur, nam ut ait Iohannes, Verbum erat apud Deum*. Tertiò una Persona dicitur esse in alia, ratione relationis, quâ ad suum correlativum refertur. Verum hæc ratio multis difficultatibus videtur: nam quomodo (inquit) una persona potest esse in alia, secundum eam rationem per quam distinguitur ab illa, eique opponitur? per relationes autem Personæ distinguuntur & opponuntur ad invicem. Sed ad hoc facile responderetur, quod S. Doctor non intendit ex hoc probare, quod una Persona sit in alia secundum esse, sed secundum intellectum, sic enim ait loco citato: *Secundum relationes manifestum est, quod unum oppositorum relativè est in altero, secundum intellectum*. Et in 1. dist. 19. quæst. 3. art. 2. ad 2. dicit quod *una persona dicitur esse in alia, vel quantum ad esse, vel quantum ad intellectum relationum, quia una intelligitur in alia*. Addo quod, licet relationes ordinariae petant duntaxat simultatem cognitionis, non verò inexistenter realē; tamen illæ quæ sunt cognoscitivæ & cogniti, amantis & amati, per se postulant unionem & cohabitationem mutuam & realem, eamque efficiunt, quando cognitione & amor sunt in supremo gradu perfectionis, ut contingit in praesenti. Unde Cornelius Musæus in libro de sacra Historia: *Amor quidem extasim facit, quia impulsus est amantis, separationem tamen nullam infert, quia nexus est individuus, catena suavisima, quia invicem colligantur amantes, ut jam non sint duo, sed unum; in nobis unitate affectus, in Deo unitate etiam substantia, ob summam divina naturæ simplicitatem*.

§. III.

De missione Divinarum Personarum.

14. Missio in communi significat processionem seu egressionem ab aliquo, cum destinatione ad aliquem effectum, vel ad aliquem locum de novo; ad id enim quod ante jam aliquis faciebat, vel ubi jam erat, non dicitur mitti. Unde ad missionem concurrunt, quatuor, scilicet persona mittens, persona missa, terminus ad quem de novo mittitur, & egressio seu processio ejus qui mittitur, ad suam functionem. Tripliciter autem missio fieri potest, ut observat D. Thomas h̄c qu. 43. art. 1. nempè per imperium, sicut dominus mittit servum in villam; per consilium, sicut medicus dicitur mittere Regem ad balneum; & per originem, sicut flos emittitur ab arbore, radius à sole, rarus à fonte. Et hoc solum tertio modo fieri potest missio Di-

vinarum Personarum, cùm alij duo priores important imperfectionem. Unde sic potest definiri, aut describi: *Missio est processio originis à mittente, cum novo modo existendi in alio*. Ex quo.

15. Colligitur primò, missionem in recto importare processionem, & connotare in obliquo effectum de novo productum in creatura; subindeque importare primariò aliiquid notionale, secundariò verò aliiquid essentialiæ & commune, cùm virtus agendi & operaadi ad extra tribus personis communis sit: alioquin si missio tantum pro ipsa productione effectus pponeret, non esset ratio, cur Pater non diceretur mitti, cùm producat effectum temporale, quem connotat missio aliarum Personarum, nempè gratiam & charitatem, juxta illud 1. Joan. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater*.

16. Colligitur secundò, non posse unam personam seipsum mittere, licet possit seipsum dare; quia sicut nulla Persona procedit à se, ita nec mittitur à se.

17. Colligitur tertiod, Patrem aeternum à nullo mitti, eti⁹ seipsum datur, aut veniat cum aliis Personis, ad inhabitandum in anima, per gratiam sanctificatam: quia a nullo procedit, cùm sit innascibilis, & torius Divinitatis fontale principium. Unde Augustinus serm. contra Arrianos cap. 4. *Solus Pater legitur non missus, quia solus non habet auctorem de quo sit genitus, vel a quo procedat*. Addo quod, sicut omne mobile reduci debet ad aliquod primum movens immobile, ne fiat processus in infinitum; sic & omne missum, ad aliquod mittens non missibile, ut recte observat S. Thomas in 1. ad Annibaldum d. st. 15. qu. unica art. 2.

18. Colligitur quartò, Filium à solo Patre mitti, quia ab illo solo exit per aeternam generationem: Spiritum verò sanctum à Patre & Filio mitti, quia ab utroque procedit. Nec obstat, quod interdum in scriptura Filius dicitur à Spiritu sancto missus: hoc enim vel referri potest ad humanam Christi naturam, vel explicari de missione Verbi inadæquatè sumpta, ratione scilicet effectus ab ea connotati, ille enim non solum à Patre, sed etiam à Spiritu sancto procedit; unde ratione illius, Filius potest dici aliquo modo à Spiritu sancto missus.

19. Colligitur quintò, missionem Divinarum Personarum, recte dividi in visibilem & invisibilem. Visibilis est illa, quæ fit in aliquo effectu sensibiliè apparente, & repræsentante personam missam, ut quando Spiritus sanctus in specie lingue igne super Apostolos in die Pentecostes apparuit. Invisibilis verò illa dicitur, quæ fit in aliquo effectu spirituali & invisibili.

20. Si autem quæras quinam debeat esse ille effectus: Respondeo illum non esse alium, quam gratiam & charitatem: Missio enim invisibilis Divinarum Personarum, fit per hoc solum quod Deus novo & speciali modo existat in creatura rationali, & in ea tanquam in templo suo inhabitet & faciat mansionem: Atqui per solam gratiam & charitatem, speciali & novo modo Deus in creatura rationali existit, & in ea tanquam in templo suo inhabitat, juxta illud Christi Joan. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*: Ergo missio invisibilis Divinarum Personarum, non fit nisi ratione gratiæ & charitatis.

21. Confirmatur primò: Per invisibilem Divinarum Personarum missionem, Deus est in homi-

ne,

ne, & homo in Deo; unde per illam fit in nobis imago quadam hujus admirabilis circummissionis, per quam una Persona residet in alia, propter quod Cantic. 4. divina illæ emisiones Paradisi appellantur: Sed Deus non est in homine, nec homo in Deo, nisi per charitatem, ut patet ex illo Joan. 4. *Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Quæ verba expendens Bernardus, bellissime ait: *Deus charitas est, quid pretiosius? & qui manet in charitate, in Deo manet, quid securius? & Deus in eo, quid jucundius?* Ergo, &c.

22. Confirmatur secundò ratione D. Thomæ in 1. dist. 14. qu. 2. art. 2. Missiones Divinarum Personarum ad hoc præcipue ordinantur, ut reducant creaturam rationalem in Deum, ut in finem ultimum, à quo per peccatum avertitur & recedit: Sed regressus creatura rationalis in Deum ut in finem ultimum, non fit nisi per gratiam & charitatem, quæ hominem Deo ut ultimo fini conjungit: Ergo missio invisibilis Divinarum Personarum, fit solum ratione gratiæ & charitatis.

23. Ex his intelliges primò, non fieri invisibilis missionem Divinarum Personarum per fidem informem, vel spem, nec per gratias gratis dataς; quia illa dona peccatum mortale compati possunt; peccatum verò mortale, non permittit Deum specialiter habitare in creatura rationali, ut in suo templo, cùm potius sit aversio & separatio à Deo. Eadem ratio probat, non fieri invisibilis missiōnem Divinarum Personarum, per auxilia, ad justificationem remotè disponentia; nam per illa Deus nondum inhabitat animam, sed eam tantum mouet, & ad ostium cordis pulsat; unde Tridentinum loquens de contritione illa imperfecta, quæ attrito appellatur, dicit illam esse Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum mouentis. Potest tamen hujusmodi auxiliorum infusio, vocari missio initiativæ, quatenus ab his auxiliis, & piis motionibus, incipit justificatio nostra, & inhabitatio Dei apud nos.

24. Intelliges secundò, quod licet Summo Pontifici, vel Concilio generali, res fidei definiensibus, detur specialis quadam Spiritus sancti afflentia & praesentia, ne in hujusmodi definitionibus errare possint, non tamen propterea fit missio invisibilis Divinarum Personarum ad illos; quia per illam afflentiam speciale, Spiritus sanctus non inhabitat animam ut templum suum, sed tantum intellectum mouet, instruit, ac dirigit, ne in veritatis cognitione aberret: unde talis praesentia speciale missiōnem non requirit, sed pertinet ad generalem Dei praesentiam, quæ Deus est in rebus per operationem.

25. Intelliges etiam ex dictis, per missionem

Divinarum Personarum, non solum dona creata gratiæ & charitatis, sed etiam Personas Divinas nobis donari, ut colligitur ex illo ad Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datum est nobis*: Apostolus enim distinguit inter charitatem diffusam, & Spiritum sanctum datum; subindeque censet, in justificatione non solum infundi nobis gratiam & charitatem, sed etiam ipsummet Spiritum sanctum nobis donari. Unde egregie Augustinus serm. 18. de tempore: *Affuit Spiritus sanctus in hac die fidibus, non solum per gratiam visitationis & operacionis, sed per ipsam presentiam maiestatis; atque in via, non iam odor balsami, sed ipsa substantia sacri desfluxit unguenti*. Id etiam indicant verba illa Joan. 14. *Ad eum venimus, id est personaliter accedemus*. Quod expendens Bernardus serm. 2. de Dedicat, sic ait: *Vnde hoc mihi, ut veniat Majestas Dei ad me? quanta Dei benignitas? quanta dignatio? quanta gloria animarum? quod Dominus universorum, & qui nullam habet indigentiam, templum sibi fieri jubet in illis*.

26. Sed quæres, an modus ille præsentia, quam Persona Divinæ habent in anima justi, per gratiam & charitatem, sit specialis, ac diversus à modo generali, quo Deus existit in singulis rebus per operationem, & quem Theologi vocant prætentiam immensitatis; ita quod, si per impossibile Persona Divina non essent intra illam, per esentiam, presentiam, & potentiam, existentes tamen in ea per suam substantiam? sicut, si per impossibile Verbum Divinum non esset, ratione sua immensitatis, realiter præsens humanitas Christi; eo ipso tamen quod illi hypostaticè uniretur, fieret illi intimè & substantialiter præsens.

27. Respondeo affirmativè, cùm enim de ratione amoris sit quod tendat ad unionem amantium, & perfectioris amoris ad unionem perfectiore; amor amicitia perfectissimus, qualis est ille quo Deus diligit justos, exigit unionem non solum secundum affectum, sive per conformitatem affectum, sed etiam realē & substancialē; unde Deus, ex vi gratiae charitatis quam causat in anima, ci unitur non solum objective, & secundum affectum, sed etiam realiter & substancialiter; ita ut si per impossibile non esset illi præsens, ratione sua immensitatis, adhuc esset in ea specialissimo & realissimo modo; sicut specialiter & realiter est in beatis per gloriam, & in humanitate Christi, per unionem hypostaticam. Hæc sufficiunt de inefabili Sanctissimæ Trinitatis Mysterio, de quo ait Augustinus, *quod nec periculofius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid queritur, nec fructuosius aliquid invenitur*.